

Література

1. Абдуллин Э. Б. Музыкально-педагогические технологии учителя музыки: учебное пособие / Э.Б.Абдуллин, Е.В.Николаева. – М.: Прометей, 2005. – 232с.
2. Белоброва Е.Ю. Техника эстрадного вокала [Электронный режим]- режим доступа - <https://docplayer.ru/63372384-Ekaterina-yurevna-belobrova-tehnika-estrarnogo-vokala.html>
3. Назайкинский Е. В. Звуковой мир музыки / Е.В.Назайкинский. – М., 1988.
4. Жишкович М. А. Основы вокально-педагогических навыков: методичні поради для студентів вокальних ф-тів вищ. навч. закл. культури мистецтв/ М.А.Жишкович. – Л., 2007.

УДК 373.31:37.036:372.878.

Б.Підпригора,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного
Університету імені Михайла Коцюбинського

В.Pidopryhora
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИКИ

MUSIC AND AESTHETIC EDUCATION OF YOUNGER STUDENTS MUSIC LESSONS

Анотація. Розглядаються важливі питання методики музичного виховання, яка є частиною науки педагогіки, історико-методологічні аспекти музичного виховання і навчання, сутність і специфіка уроків музики в загальноосвітній школі, принципи і методи музичного виховання і навчання школярів в різних видах дитячої музичної діяльності, особливості сучасних програм з музики, проведення уроку музики в школі.

Abstract. The important questions of the technique of musical education, which is a part of science of pedagogy, historical and methodological aspects of musical education and training, the essence and specificity of music lessons in general education school, principles and methods of musical education and training of pupils in different kinds of children's musical activity, features of modern programs from music, music lessons at school.

Ключові слова: музичний розвиток, музичне виховання, музичне навчання, музичне сприйняття, історія музичного виховання, традиції українського музичного виховання, провідні ідеї музично-естетичного виховання, музична творчість, види музичної діяльності, урок музичного мистецтва, сутність музичного виховання, музична культура, музичний смак, музичні здібності, музичний фольклор.

Key words: musical development, musical education, musical education, musical perception, history of musical education, traditions of Ukrainian musical education, leading ideas of musical and aesthetic education, musical work, kinds of musical activity, lesson of musical art, essence of musical education, musical culture, musical taste, musical abilities, musical folklore.

Музичне виховання молодшого школяра надає нічим не замінний вплив на збагачення духовного світу. Це процес становлення і розвитку музичних здібностей на основі природних задатків, формування основ музичної культури, творчої активності від найпростіших форм до більш складних. Музичне виховання дає нічим не замінний вплив на загальний розвиток: формується емоційна сфера, удосконалюється мислення, дитина стає чуйною до краси в мистецтві й житті [1, с. 12].

В розвиток теорії і практики музично-естетичного виховання значний внесок зробили відомі вчені, педагоги, музикознавці А. Мировпольський, Б. Асаф'єв, Б. Яворський, Н. Брюсова, М. Леонтович, М. Лисенко, Н. Гродзенська, В. Шацька, М. Румер, Б. Теплов, Д. Огороднов, Д. Кабалевський, О. Ростовський, О. Апраксина, Н. Ветлугіна та багато інших.

Метою студіювання є дослідити педагогічні умови формування творчих здібностей молодших школярів на уроках музики [2, с. 36].

Музика, музичне виховання може надати велику допомогу в повноцінному розвитку дитини. Під впливом музики, музичних вправ та ігор за умови використання правильно підібраних прийомів позитивно розвиваються психічні процеси і властивості особистості, чистішою й грамотнішою стає мова.

Музичний розвиток дитини має здійснюватися природно і невимушено. Допомогти дітям відчувати красу і силу впливу музики – завдання складне.

Музика та різні види музичної діяльності мають специфічні можливості впливати на формування особистості людини. В силу того, що музика сприймається емоційно, ми вважаємо, що вона має величезне значення в розвитку почуттів дитини.

Музичне сприйняття – складний процес пізнання, переживання й оцінки музичного твору, його художнього образу.

Надзвичайно важливо, щоб вплив мистецтва починався як можна раніше, в дитинстві. Виховуючи з ранніх років здатність глибоко відчувати і розуміти мистецтво, любов до нього зберігається потім на все життя, впливає на формування естетичних почуттів і смаків людини [12, с. 85].

На жаль, до останнього часу місце музики в моральному вихованні дітей було не тільки нестійке, але зазнавало постійної тенденції до все більшого його звуження, до втрати самостійної цінності.

Вплив інструментальної музики зазвичай пов'язується з переживанням з боку її змісту, яка конкретизується назвою твору, особливостями історії створення та побутування, співзвучністю ідей теперішнього часу.

Музична культура. Якщо виходити з того, що культура – це сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людським суспільством, то зрозуміло, що музична культура – це, з одного боку, частина загальної культури, з іншого – показник рівня цієї загальної культури [7, с. 44].

Ми говоримо про музичну культуру того чи іншого суспільства, незалежно від ступеня його цивілізованості. Власну музичну культуру мають народності й навіть племена, дуже далекі від загального стилю життя сучасного світу. Якщо у них є пісні і танці, нехай навіть найпримітивніші музичні інструменти – все це разом і буде їх музичною культурою.

Музична культура – це дуже тонкий організм, і в ній все взаємопов'язане. Якщо розбудовується одна з її ланок, – «хворіє» вся культура. Так, наприклад, якщо в місті є філармонія, виконавці, слухачі, але немає афіш – концертне життя прийде в занепад.

Мета уроків музики в школі – виховання музичної культури учнів.

На уроках музики вчитель знайомить дітей з кращими зразками народної музики, творами української зарубіжної класики, в тому числі й сучасної. Саме освоєння класичної спадщини є основою виховання музичної культури учнів [6, с. 128].

В Україні нині діє, багато програм, і одна з них – це «Програма для середньої загальної школи» підготовлена авторською групою під керівництвом професора О. Ростовського, в якій покладена концепція музичного виховання школярів на основі української національної культури та на педагогічних ідеях Д. Кабалецького.

На сьогодні програмою запропоновані такі основні вимоги до рівня загальної музичної підготовки учнів:

- розуміти виражальні засоби музики, її значення у житті людей, культурному середовищі;
- уміти інтерпретувати зміст музичних творів (засобами слова, малюнку, пластики);
- висловлювати естетичне ставлення до них;
- втілювати свої почуття та думки у практичній музичній діяльності;
- застосовувати найпростіші поняття і терміни у процесі аналізу-інтерпретації та оцінювання музики;
- оволодіти вокально-хоровими навичками відповідно віковим можливостям, правилам співу;
- мати досвід творчого музичного самовираження [8, с. 93].

Різноманітна музична діяльність є однією з умов всебічного розвитку музичних здібностей дітей. Найважливіше завдання музичного виховання в школі – формування слухацької музичної культури учнів, тому що сьогоднішній учень у майбутньому неодмінно слухач, що виявляє свої інтереси і смаки. Від сформованості слухацької музичної культури залежить, чи буде людина сама удосконалювати свій внутрішній світ у спілкуванні з мистецтвом чи ні, сприймаючи тільки чисто розважальну музику.

Музичне сприйняття розвивається не тільки в процесі слухання музики, а й в інших видах музичної діяльності. Тому дуже важливо, щоб учні набували навички та вміння в області співу, ритміки, гри на дитячих музичних інструментах, опановували ази музичної грамоти, що сприяють усвідомленню виразного виконання пісень, танців, ігор. У виконавській діяльності інтенсивно розвиваються музичні творчі здібності, розширюються можливості активного сприйняття музики.

Отже, формування музичної культури учнів залежить від рішення освітніх і розвиваючих завдань. Б. В. Асаф'єв, вчений, в ті роки цілий ряд статей присвятив питанням музичного виховання в школі. Основне завдання предмета музики в загальноосвітній школі він бачив у розвитку музичного

сприйняття, вихованні музичних смаків учнів. Однак, на його думку, урок не повинен обмежуватися лише слуханням музичних творів, для розвитку сприйняття важливо і «практичне засвоєння музики». Воно успішно здійснюється в хоровій діяльності, де виконання пісень сприяє розвитку творчих здібностей учнів [11, с. 51].

Багатьма педагогами, науковцями експериментально встановлено, що художньо-естетичний розвиток школярів починається в дитячому садку або позашкільних центрах естетичного виховання, де навчаються і діти, і школярі – риродно здійснюється спадкоємність у вихованні та навчанні. У них закладається фундамент систематичної освіти, гуманістичного та цілісного виховання, естетичного ставлення до світу і самого себе.

Але це глибоко помилково. Сприйняття музики – це внутрішня сутність будь-якої форми прояву музичної діяльності. Згадаймо вислів Г. М. Когана: «В основі будь-якої культури лежить культура сприйняття. Там, де вона не розвинена або втрачена, не може бути ніякої культури. Де не вміють читати – не вміють писати, де не вміють слухати – не вміють грати» [4, с. 7].

Отже, якщо говорити про музичну культуру як частини всієї духовної культури, то можна підкреслити: становлення дитини, школяра як творця, як художника неможливо без розвитку фундаментальних здібностей – мистецтва чути, мистецтва бачити, мистецтва відчувати, мистецтва думати. Розвиток людської особистості взагалі неможливий поза її гармонією, індивідуального космосу – бачу, чую, відчуваю, думаю, дію.

У широкому сенсі музичне виховання – це формування духовних потреб людини, її моральних уявлень, інтелекту, розвитку ідейно-емоційного сприйняття та естетичної оцінки життєвих явищ. В такому розумінні – це виховання Людини [1, с. 5].

У більш вузькому сенсі музичне виховання – це розвиток здатності до сприйняття музики. Воно здійснюється в різних формах музичної діяльності, які ставлять собі за мету розвиток музичних здібностей людини, виховання емоційної чуйності до музики, розуміння і глибоке переживання його змісту. В такому розумінні музичне виховання – це формування музичної культури людини.

Музика володіє могутнім емоційним впливом, вона пробуджує в людині добрі почуття, робить її вищою, чистішою, кращою, тому що в переважній більшості вона передбачає позитивного героя, піднесені емоції. Музика прагне втілити етико-естетичний ідеал – в цьому особливість і її змісту, особливість її впливу на людину.

Для правильної організації виховання засобами музики треба з самого початку ясно уявити собі цілі і можливості такого виховання. Музика насамперед виховує дисципліну, прагнення до досконалості, досконалості, яке приносить велике емоційне задоволення. Другий важливий аспект – стимулювання розумового розвитку за допомогою науки. Третім аспектом є емоційне виховання, без якого не можна досягти повної зрілості. Для досягнення цих та ряду інших цілей виховання треба мати на увазі деякі додаткові міркування. Перш за все потрібно постійно піклуватися про інтереси всіх дітей, прагнути до того, щоб кожен отримував повноцінні музичні знання в процесі занять в школі і після її закінчення. Як тільки діти почнуть знаходити радість в заняттях музикою, вони захочуть більше про неї дізнатися: як вона записується, як прочитати нотні позначення, щоб перетворити їх в звуки, задумані композитором. Збагнувши радість музичних занять, діти стануть охоче займатися музикою. Музична практика полягає не тільки в співі і грі на інструменті, а й в слуханні музики [5, с. 77].

Тому з усіх навчальних дисциплін єдино по-справжньому виховує музика, тому що вона не тільки розвиває розум, але розвиває і облагороджує почуття. Якщо в процесі навчання ми не будемо виховувати людини в цілому, тобто його тіло, мозок і душу, ми не виконаємо свого боргу у відношенні до тих, кого ми вчимо.

Якщо в результаті такої роботи учні навчаться отримувати від музичних занять радість і емоційне задоволення, деякі з них пронесуть любов до музики через все життя.

Якщо уважно придивитися до того, як входить музика в життя учнів, то ми помітимо і різноманіття шляхів, форм і в той же час нерідко відсутність їх взаємозв'язку, послідовності, що приводить до серйозних проблем в музичному розвитку і вихованні підростаючого покоління. Здавалося б, що сучасне життя завдяки звуковому кіно, радіо і телепередачам, широкому розповсюдженню програвачів, магнітофонів настільки насичене музикою, що турбуватися про музичну культуру дітей годі й говорити. І стихійно, шляхом «самодіяльного» задоволення особистих смаків та інтересів і планомірно, оскільки музичної пропагандою відають багато організацій, музика постійно супроводжує сучасної людини. Але все ж годі й казати, що в цій галузі духовної культури ніщо не викликає тривоги, ніяк не можна [7, с. 56].

Рівень музичної культури особистості молодшого школяра характеризується таким комплексом її проявів, як здібності, установки, знання, вміння, навички, оцінки. Всі ці форми або

складові музично-естетичної культури школярів виникають на основі його музичної діяльності і розвиненої музичної свідомості.

Музична культура школярів формується в процесі активної музичної діяльності. Так, в співі, під час слухання музики, на заняттях ритмікою, в грі на дитячих музичних інструментах учні знайомляться з творами, вчать їх розуміти, засвоюють знання, набувають навички та вміння, необхідні для їх емоційно-усвідомленого сприйняття і виразного виконання. Тому різноманітніше і активніше здійснюється розвиток їх музичних і творчих здібностей, формування інтересів, смаків, потреб.

Музично-естетична культура молодшого школяра виступає як єдність здібностей, музично-естетичних знань, навичок, поведінки, почуттів, оцінок.

Розвиток почуття культури неможливий поза розумінням традицій і новаторства в мистецтві, поза історичним ракурсом, у встановленні загальних принципів, законів розвитку стилів як «звичаїв»; як відображення особливостей музичного мислення. Воно, перш за все, позначається в осягненні спільності принципів розвитку, формоутворення матеріалу тієї чи іншої культури, того чи іншого стилю, в характері образної сфери. Провідними ознаками, основними рисами музичної культури є розспівність, варіативність.

Виховання музичної культури школярів неможливе без розвитку у них музичних здібностей, які розвиваються в музичній діяльності. Чим вона активніше і різноманітніше, тим ефективніше протікає процес музичного розвитку і, отже, успішніше досягається мета музичного виховання. Таким чином, розвиток музичних здібностей є суттєвою передумовою успішного формування музичної культури.

Естетичні, моральні та музичні цілі виховання носять насамперед розвиваючий характер. У процесі музичного навчання створюються оптимальні умови для всебічного розвитку дітей і відбувається це тільки через діяльність.

Процес формування музичної культури веде до осмислення єдності звуку, народженого світом. Єдність підходів у освоєнні музики на уроці при формуванні музичної культури молодших школярів досягається при послідовній зміні етапів музичної діяльності учнів: від сприйняття явищ навколишнього світу або музичних образів через усвідомлення особистісно-значущого сенсу переживань, викликаних ними, до пошуку адекватних особистісно-значущого змісту музичних фарб і виразних засобів для його втілення [4, с. 91].

Учитель музики покликаний формувати у молодших школярів основні особистісні якості: світогляд, волю, музичні смаки, переконання. При цьому підготувати до самостійної музичної діяльності, розвинути творчі здібності, ініціативу, відповідальність, або, інакше кажучи, сформувати музично-естетичну і музично-педагогічну культуру. Тому вчитель музики повинен бути зразком музичної вихованості та культури, він зобов'язаний створювати і творити на уроках музики музичну культуру учнів.

Можна зробити висновок про те, що музика прикрашає життя, робить його більш цікавим, а також відіграє важливу роль в загальній роботі у вихованні наших дітей. Музичний розвиток надає нічим не замінний вплив на загальний розвиток: формується емоційна сфера, удосконалюється мислення, дитина робиться чуйною до краси в мистецтві і житті.

У нашій країні музично-естетичним вихованням дітей займаються багато організацій, і всіх їх об'єднує одна мета – виховання гармонійно-розвиненої, духовно багатой людини. В наступних студіях планується дослідити розвиток молодшими школярами емоційного сприйняття музики.

Література

1. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк. – 3-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 93 с.
2. Дружинин В. Н. Психология общих способностей. – СПб: Питер, 2000. – 368 с.
3. Леонтьев А. Н. Лекции по общей психологии: Учеб. пособие для вузов по спец. «Психология» / Под ред. Д. А. Леонтьева, Е. Е. Соколовой. – М.: Смысл, 2000. – 512 с.
4. Медушевский В.В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки. – М.: Музыка, 1976. – 254 с.
5. Мелик-Пашаев А. А. Педагогика искусства и творческие способности. – М.: Знание, 1981. – 96 с.
6. Моляко В. А. Психология творческой деятельности. – К.: Знание, 1978. – 46 с.
7. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. Газета "Освіта". 2001. – №38-39. – С. 3
8. Печерська Е. П. Уроки музики в початкових класах. Навч. Посібник. – Київ: Либидь, 2001. – 272 с.
9. Рагозіна В. Особливості методики розвитку творчих здібностей Особливості використання творчих форм роботи на уроках музики у початкових класах // Художня освіта і проблеми виховання молоді: Збірник наукових статей / Кол. авт.: Рудницька О. П., Уланова С. І., Ростовський О. Я. та ін. – К.: ІЗМН. 1997. – С. 93-107
10. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в початковій школі: Навч. – метод. Посібник. Тернопіль, 2000. – 213 с.

11. Теплов Б. М. Проблема индивидуальных различий. – М.: 1961. – 198 с.
12. Бутаева З. Н. Веселые уроки музыки в школе и дома. – Донецк: Сталкер, 2002. – 384 с.

УДК 378.016:78.091

О. Слободиська

викладач кафедри вокально-хорової підготовки
теорії та методики музичної освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

O. Slobodyska

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ МИСТЕЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ВОКАЛІСТІВ

COMMUNICATIVE ASPECT OF ARTISTIC TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS- VOCALISTS

Анотація. У статті висвітлено проблеми формування комунікативних компетенцій та означено важливі завдання мистецької підготовки майбутніх фахівців-вокалістів.

Abstract. The article describes the problems of the formation of communicative competencies and identifies important tasks of artistic training of future specialists – vocalists.

Ключові слова: комунікативні компетенції, мистецька підготовка, музичне мистецтво, слухач, виконавець.

Keywords: communicative competencies, an artistic training, musical art, listener, performer.

Постановка проблеми та її актуальність. Темп життя сучасного суспільства ставить нові задачі, висвітлює нові принципи та підходи до мистецької освіти, спонукає виконавців до пошуків активних форм музичного спілкування з широкою слухацькою аудиторією. Комунікативний досвід музично-виконавської практики останніх років швидко прогресує. Теоретичне осмислення цього аспекту в сучасному музикознавстві здебільшого фрагментарне.

На мистецькому ринку праці потрібні талановиті музиканти-педагоги у музично-освітніх навчальних закладах різного рівня акредитації, вокалісти, вчителі музики у загальноосвітніх школах та музичні керівники, які використовують сучасний потенціал педагогічних та інформаційних технологій, спираються на ефективні методики роботи та безперервно працюють над власним вдосконаленням. Все це вимагає організаційної динамічності навчального процесу, що сприяє якісній професійній підготовці майбутніх фахівців-вокалістів.

З огляду на це, мистецька підготовка майбутнього фахівця-вокаліста передбачає необхідність формування у студентів інтересу до вивчення вокалу і педагогічних принципів його викладання та опанування комплексом професійних знань, вмінь та навичок, оволодіння основами педагогічної майстерності. Перед викладачем стоїть важливе завдання: запалити, надихнути студента своїм ставленням до музики, до краси кожної її деталі. Передумовою для успіху є його артистизм, професіоналізм у сфері музичного виховання, володіння голосом та яскравим художнім словом. Особливо важливо в емоційній сфері професійної майстерності викладача уміння знайти правильний, потрібний тон уроку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчені підкреслюють, що музика за своєю природою є соціальною, комунікативною. Вона завжди становить собою, в естетичному розумінні, колективну співтворчість [7]. Це уможливило розгляд її як моделі діалогу: діалог, сповідь, діалог між автором-виконавцем-реципієнтом, соціальний діалог між субкультурами, соціальними класами, групами, народами, діалог культур [10].

Виходячи з комунікативної природи музичного мистецтва (В. Петрушин) [9], воно може впливати на розвиток творчої індивідуальності особистості у кожній з ланок комунікативної системи «композитор – виконавець – слухач». Загально визнаним є факт, що вокальне мистецтво неможливе без яскравої індивідуальності митця. Поступаючись іншим мистецтвам у наочності свого образного змісту, воно переважає їх за силою емоційного впливу на людину. У цьому й виявляється соціальний сенс музичного мистецтва, яке, за висловом Б. Асаф'єва, «інтонує стани, типові для оточуючого середовища, і в цьому плані виявляється однією з форм узагальнення, типізації емоційного тону окремих особистостей, засобом залучення їх до соціального цілого, до духу та інтонації часу» [1].